

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Кафедра державно-правових дисциплін

ОСНОВИ РИМСЬКОГО
ПРАВА

Лекція
7

**Тема: «Окремі види договорів.
Позадоговірні зобов'язання»**

Мета лекції:

Навчальна: зорієнтувати студентів на практичне, комплексне застосування знань з різних навчальних дисциплін; ознайомити з історією зародження, становлення, та розвитку римського права;

Виховна: розвивати у студентів інтерес до навчальної дисципліни «Основи римського права».

План

1. Вербальні контракти
2. Літеральні, або ж лібральні (письмові) контракти
3. Реальні контракти
4. Консенсуальні контракти
5. Інномінальні (безіменні) контракти
6. Пакти та їх види
7. Зобов'язання ніби з договорів
8. Деліктні зобов'язання
9. Зобов'язання ніби з приватних деліктів (квазіделікти)
10. Висновки

1. Вербальні контракти

Стипуляція – це суто формальний договір навіть у класичному праві, який передбачав одностороннє зобов'язання: кредитор мав право вимагати, а боржник був зобов'язаний у повному обсязі виконати вимогу кредитора.

Порука – договір, за яким встановлювалася додаткова (акцесорна)

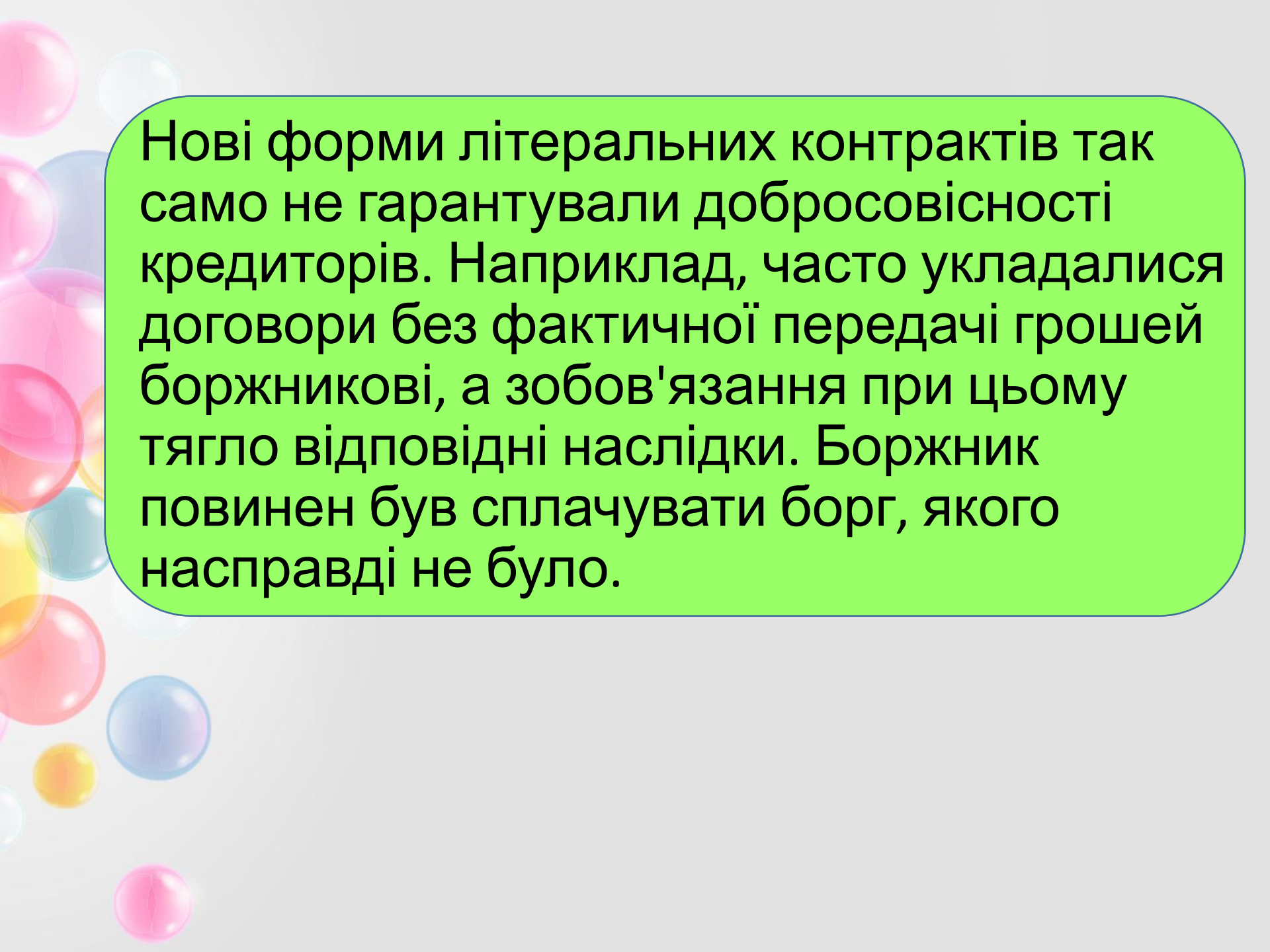
відповідальність третьої особи (поручника) за виконання зобов'язання

боржником.

2. Літеральні, або ж лібральні (письмові) контракти

Письмовими контрактами називали договори, які уклалися письмово (litterae – письмово; libra – літера; litteris fit obligat)

Синграф – фіксований у письмовому документі факт передачі кредитором певної суми грошей боржникові.

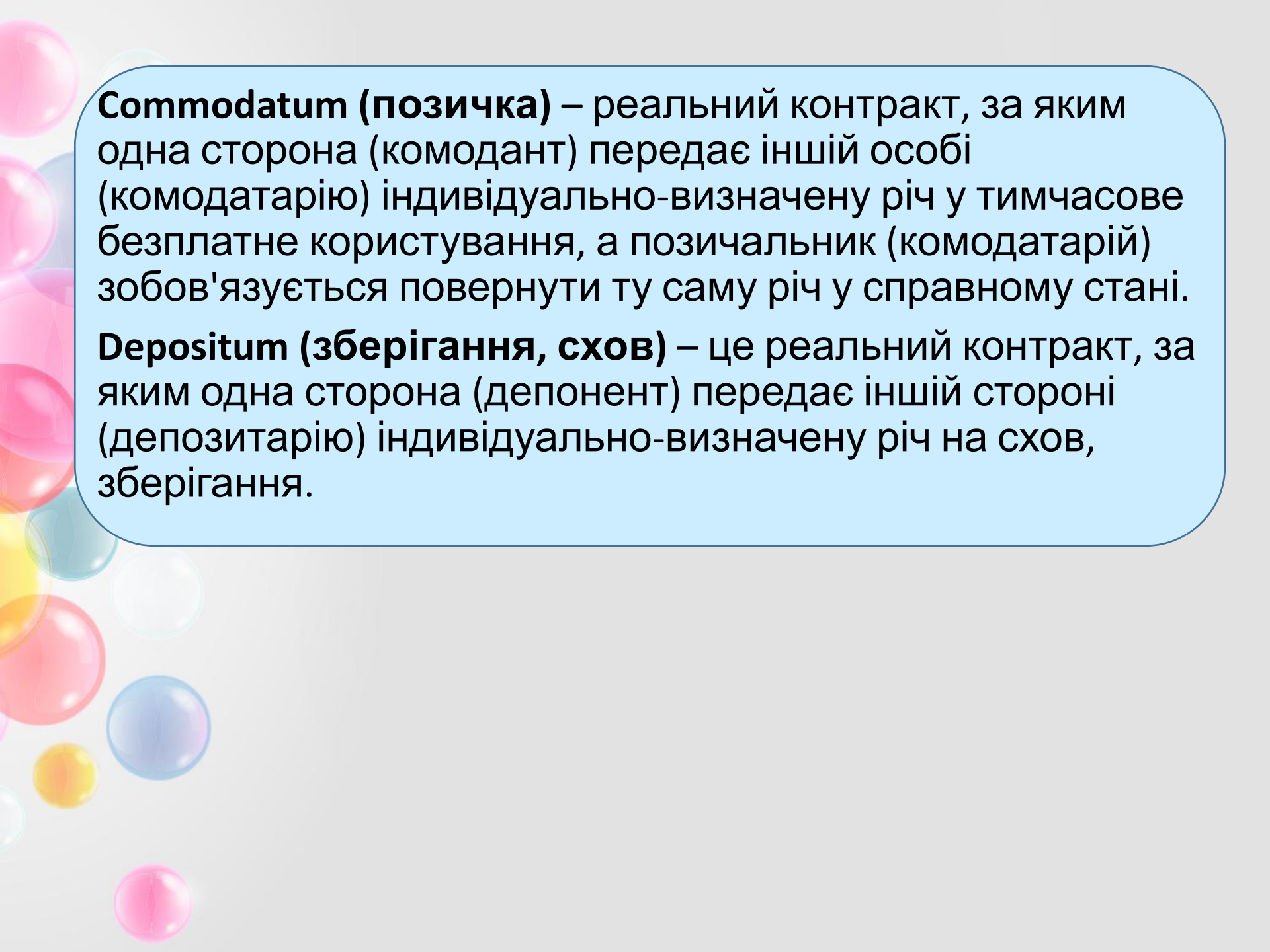

Нові форми літеральних контрактів так само не гарантували добросовісності кредиторів. Наприклад, часто укладалися договори без фактичної передачі грошей боржникові, а зобов'язання при цьому тягло відповідні наслідки. Боржник повинен був сплачувати борг, якого насправді не було.

3. Реальні контракти

До реальних контрактів римське приватне право відносило чотири види договорів: позику, позичку, зберігання, заставу.

Договір позики – це реальний контракт, за яким одна сторона (позикодавець) передає іншій стороні (позичальнику) певну суму грошей або родових речей у власність, а позичальник зобов'язаний повернути позикодавцю таку суму грошей або таку саму кількість родових речей.

Commodatum (позичка) – реальний контракт, за яким одна сторона (комодант) передає іншій особі (комодатарію) індивідуально-визначену річ у тимчасове безплатне користування, а позичальник (комодатарій) зобов'язується повернути ту саму річ у справному стані.

Depositum (зберігання, схов) – це реальний контракт, за яким одна сторона (депонент) передає іншій стороні (депозитарію) індивідуально-визначену річ на схов, зберігання.

4. Консенсуальні контракти

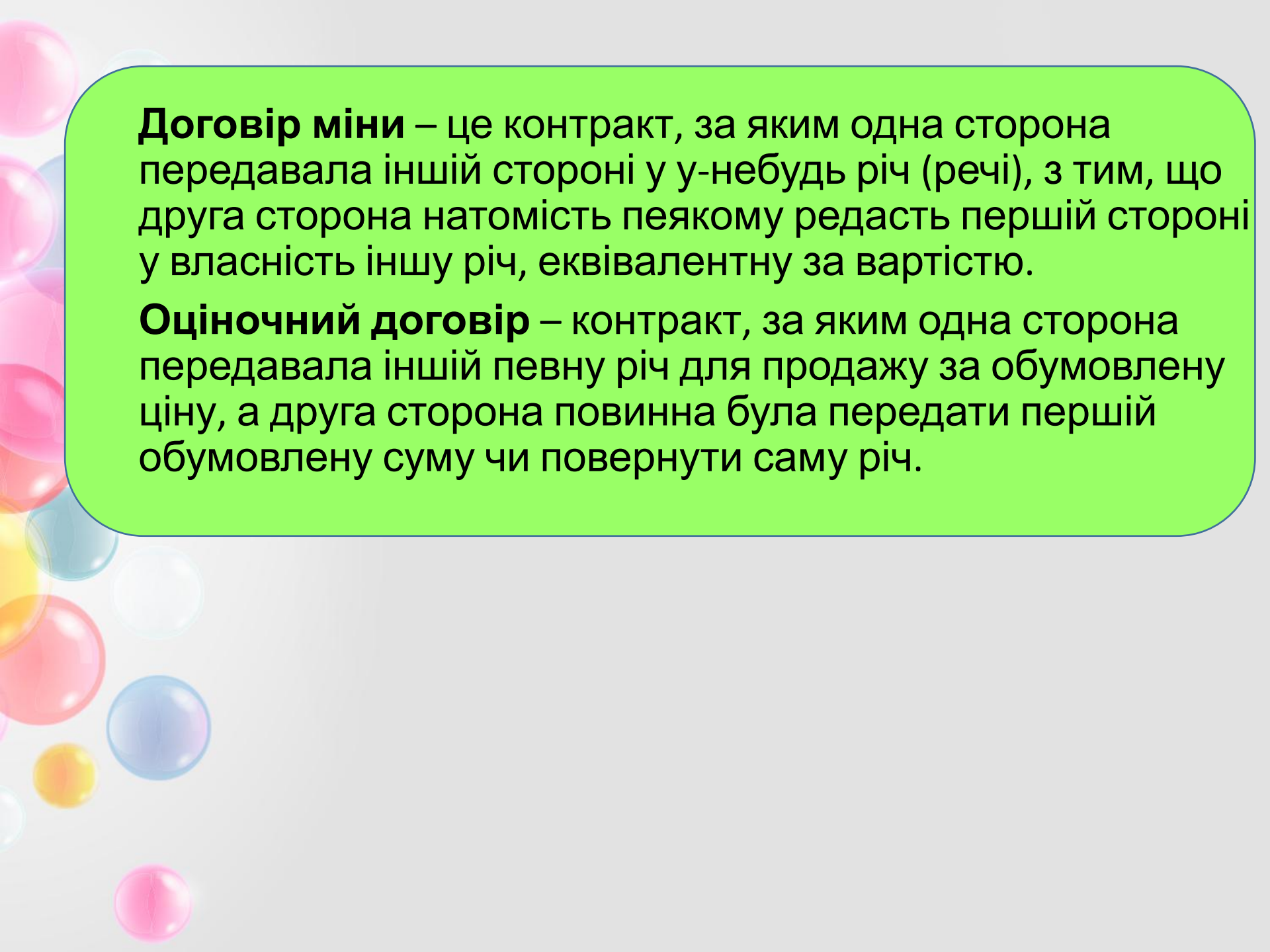
Різновиди консенсуальних контрактів:

1. Emptio-venditio (купівля-продаж)
2. Locatio-conductio (найм).
3. Locatio-conductio rerum (договір найму речей)
4. Locatio-conductio operarum (договір найму послуг)
5. Locatio-conductio operis (договір найму роботи або ж підряд)
6. Mandatum (договір доручення)

5. Інномінальні (безіменні) контракти

Інномінальні контракти можна поділити на такі чотири групи:

1. **Do ut des** – передаю тобі річ, аби ти мені передав іншу річ.
2. **Do ut facias** – передаю тобі річ, аби ти виконав дію на мою користь.
3. **Facio ut des** – здійснюю на твою користь дію, аби ти мені передав річ.
4. **Facio ut facias** – здійснюю на твою користь дію, аби ти здійснив дію на мою користь.

Договір міни – це контракт, за яким одна сторона передавала іншій стороні у у-небудь річ (речі), з тим, що друга сторона натомість пеякому редасть першій стороні у власність іншу річ, еквівалентну за вартістю.

Оціночний договір – контракт, за яким одна сторона передавала іншій певну річ для продажу за обумовлену ціну, а друга сторона повинна була передати першій обумовлену суму чи повернути саму річ.

6. Пакти та їх види

Преторські пакти дістали позовний захист від преторів, їх було всього два: підтвердження боргу (*constitutum debiti*) і *receptum*, який об'єднував три види пактів:

- а) угода з третейським суддею про розгляд ним спору, що виник між певними особами;
- б) угода з капітаном корабля, господарем заїжджого двору чи готелю про недоторканність речей пасажирів і постояльців;
- в) угода з банкіром щодо сплати обумовленої суми за рахунок клієнта третій особі.

Особливістю пакту про дарування було й те, що в певних випадках дарування могло бути скасоване. В класичний період патрон мав право анулювати дарування, зроблене на користь вільновідпущеника. Зазначений окремий випадок скасування дарування Юстиніан поширив на всі випадки дарування. Було також вироблено правові підстави для скасування дарування: вияв невдячності того, кому дарували, до дарувальника; завдання йому образи; створення небезпеки для життя дарувальника; заподіяння майну дарувальника істотної шкоди.

7. Зобов'язання ніби з договорів

До зобов'язань ніби з договору римське право відносило:

- а) зобов'язання з ведення чужих справ без доручення;
- б) зобов'язання з безпідставного збагачення, а саме: помилковий платіж;
- в) майнове надання з певною метою, яка не здійснилась;
- г) повернення недобросовісно одержаного.

8. Деліктні зобов'язання

Деліктом визнавалися тільки ті правопорушення, що в законі визначалися як:

- а) кривда (особиста образа);
- б) крадіжка;
- в) неправомірне знищення або пошкодження чужого майна.

Injuria – кривда (особиста образа).

furtum – це будь-яке протиправне корисливе посягання на чужий майновий інтерес.

Damnum injuria datum (неправомірне знищення або пошкодження чужого майна)

9. Зобов'язання ніби з приватних деліктів (квазіделікти)

Загального визначення квазіделіктів римські юристи не залишили, а перелік неправомірних дій, що охоплювалися цим поняттям, досить широкий. Найпоширенішими серед них були кілька недозволяється.

1. Відповідальність судді за постановленим несправедливого присуду.
2. Відповідальність мешканців будинків за викинуте або вилите.
3. Небезпечне для пішоходів виставлене, підвішене або вивішене, що може впасти на людей.
4. Відповідальність власників готелів, заїжджих дворів і кораблів, які завдавали шкоди майну постояльців і пасажирів.
5. Шкода, заподіяна рабом або твариною чужому майну або особі.

Висновок

Вербальними називали договори, які уклалися на підставі усного проголошення певних слів, формул або фраз. Юридичну чинність вони набували з моменту проголошення їх – *verbis*. Звідси і їхня назва – вербальні. Це найдавніші договори, стипуляція, обіцянка вільновідпущеника патрону при звільненні, обіцянка про встановлення посагу. Два останніх договори уклалися рідко. Стипуляція, навпаки, виявилася досить зручною формою і стала одним з найпоширеніших вербальних договорів.

Література

1. Підпригора О. А. Основи римського приватного права: підручник для студ. юрид. вузів і фак. / О. А. Підпригора. – К. : Вентурі, 1997. – 333 с.
2. Підпригора О. А. Римське право: підручник. – 2-ге вид. / О. А. Підпригора, Є. О. Харитонов. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 528 с.
3. Підпригора О. А. Римське право в Україні: перспективи III тисячоліття / О. А. Підпригора, Є. О. Харитонов // Юридичний вісник. – 1999. – № 4. – С. 345.
4. Підпригора О. А. Проблеми вивчення Римського права як підґрунтя сучасного цивільного права і порівняльного правознавства / О. А. Підпригора, Є. О. Харитонов // Актуальні проблеми держави і права: Збірник наук. праць – Вип. 13. – Одеса, 2002. – С. 256.
5. Підпригора О. О. Римське приватне право. Академічний курс: підручник для студентів юрид. вузів і фак. / О. О. Підпригора. — К: Вид. дім «Ін Юре», 2001 – С. 200.
6. Орач Є. М. Римське приватне право. Академічний курс: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Є. М. Орач, Б. І. Тищик; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. - К.: Ін Юре, 2012. – С.390 .
7. Орач Є. М. Основи римського приватного права / Є. М. Орач, Б. Й. Тищик. — К.: Юрінком Інтер, 2000 – С. 540.
8. Крестовська Н. М. Основи римського приватного права / Н. М. Крестовська, І. С. Канзафарова : навч.-метод. посіб. - Одеса: Фенікс, 2006. - 160 с.
9. Крестовська Н. М. Дитина у праві Стародавнього Риму: норма та доктрина / Н. М. Крестовська // Часопис Цивілістики. – 2011. - №11. - С. 168.

- 10. Харитонов Е. О. Основы римского частного права: учеб.пособ.для студ.вузов / Е. О. Харитонов. - Ростов н/Д: Феникс, 1999. – 414 с.
- 11. Харитонов Є. О. Приватне право у Стародавньому Римі: навч. посіб. / Є. О. Харитонов. – О.: АО БАХВА, 1996. – 160 с.
- 12. Харитонов Є. О. Філософія Римського права / Є. О. Харитонов, О. І. Харитонova // Часопис Цивілістики. – 2011. - № 11. – С. 346.
- 13. Харитонов Є. О. Історія приватного права Європи: Західна традиція / Є. О. Харитонов – Одеса: Юридична література, 2001 – С.278 .
- 14. Харитонов Є. О. Правова система України: між західною та східною традиціями права / Є. Харитонов, О. Харитонova // Порівняльно-правові дослідження. — 2007. — № 1-2. — С.168.
- 15. Харитонов Є. О. Рецепція римського приватного права (теоретичні та історико-правові аспекти). — Одеса, 1997– С.340.
- 16. Макарчук В.С. Основы римського приватного права: Навчальний посібник. - К.: Атіка, 2000. - 176 с.
- 17. Макарчук В. С. Римське приватне право: навч. посібник / В. С. Макарчук. — К.: Атіка, 2007– С.145.
- 18. Хвостов В. М. Історія римського права. М., 1910.
- 19. Борисова І.В Основы римського приватного права: Підручник / В. І. Борисова, Л. М. Баранова, М. В. Домашенко та ін.; За заг. ред. В. І. Борисової та Л. М. Баранової. — Х.: Право, 2008. — 224 с.